

Badania nad dziejami powojennymi Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (PSZ) rozwinęły się w okresie kilkunastu ostatnich lat. Jednak zaległości powstałe w wyniku nieuwzględniania przez dziesiątki lat miejsca, jakie w dziejach Polski i Europy zajmowała społeczność żołnierzy PSZ na Zachodzie, którzy zdecydowali się powrócić do Ojczyzny lub pozostać na obczyźnie, nie został jeszcze zlikwidowany. Nadal historia działalności PSZ na Zachodzie po II wojnie światowej w Polsce poznana jest wycinkowo, dlatego przedmiotem badań było przybliżenie wiedzy o wąskim, ale istotnym fragmencie naszej historii, dotyczącym służby oficerów PSZ na Zachodzie w ludowym Wojsku Polskim. Koniec II wojny światowej nie mógł okazać się dla wielu narodów czasem zwycięstwa i radości. Dla polskich żołnierzy, którzy przez blisko siedem lat walczyli u boku aliantów, okazało się, w obliczu decyzji odjętych przez zachodnie mocarstwa, że była to bezowocna ofiara. Porzucenie Polski przez dotychczasowych sojuszników miało nie tylko wymiar symboliczny. Niezwykle skomplikowana i trudna sytuacja w jakiej znaleźli się żołnierze PSZ na Zachodzie skłoniła mnie do podjęcia próby zbadania losów oficerów, którzy po powrocie do kraju zdecydowali się rozpocząć zawodową służbę w ludowym WP. Szeregi tej armii zasilili wówczas niewiele ponad 130 oficerów PSZ na Zachodzie (na ok. 5000 oficerów, którzy powrócili do kraju). Rozmiar dramatu pogłębiała polityka TRJN, który pomimo oficjalnego zachęcania do repatriacji, w rzeczywistości utrudniał tysiącom żołnierzy powrót do kraju.

Analiza literatury, przemyślenia, a także postawione pytania badawcze stały się podstawą do sformułowania następujących celów badawczych: Głównym celem projektu jest opisanie - zgodnie z przyjętą koncepcją - motywów wstępowania oficerów PSZ do ludowego WP, przeprowadzenie analizy ich służby i ukazanie polityki kadrowej, która doprowadziła do późniejszych zwolnień. Kolejny z nich tożsamy był z pytaniem o specyfikę oraz działalność oficerów wywodzących się z PSZ na Zachodzie jaką podjęli w korpusie oficerskim ludowego WP.

Podjąłem próbę usytuowania pozycji badanej społeczności byłych oficerów PSZ na Zachodzie, którzy nie tylko powrócili do Polski, ale co najważniejsze wstąpili do WP- wojska, które ideowo nie mieściło się w wizji państwa o jakie walczyli u boku zachodnich sojuszników, niejednokrotnie narażając za nie życie. W tym celu poddałem charakterystyce przebieg służby oficerów, którzy zasilili szeregi powojennego WP, począwszy od momentu ich powrotu do kraju, ukazanie systemu rekrutacji i przyjęcia do służby, przez zachodzące przemiany strukturalne.

Istotną kwestią, wynikającą z tematu, było niewątpliwie przedstawienie zjawiska przenoszenia oficerów na inne stanowiska służbowe, polityki awansowania jakiej zostali poddani, szkolenia w których brali udział, aż po odsłonięcie mechanizmów działania systemu przemocy i terroru, które doprowadziły do masowych zwolnień. Nie zrezygnowałem także z ukazania motywów jakimi gremia państwowe i wojskowe kierowały się, wysuwając propozycję podjęcia ponownej służby w powojennym WP oficerom PSZ na Zachodzie.

Z drugiej strony próbowałem odpowiedzieć na pytania: jak oficerowie zapatrywali się na możliwość służby w ludowym WP? Czy ich decyzje, wyrażające chęć wstąpienia w szeregi armii podyktowane były wewnętrznymi potrzebami i aspiracjami, czy być może wynikały z licznych nacisków ze strony komunistycznego rządu, który miał świadomość tego, że ludowe WP cierpiało na chroniczny brak oficerów? Ponadto w moim zamyśle przeprowadzone badania powinny dać zasadnicze odpowiedzi na pytanie jakie relacje oficerskie istniały w kontaktach z podwładnymi jak i przełożonymi, w toku pełnienia

służby w ludowym WP? Pokazać złożoność decyzji politycznych i wojskowych, które doprowadziły do licznych czystek i procesów na oficerach PSZ na Zachodzie i czy miały one jakiegokolwiek uzasadnienie formalne i prawne. Nie bez znaczenia dla całości projektu było uchwycenie dynamiki zmian jakie zaszły w środowisku oficerów po zwolnieniu ich do rezerwy, oraz ukazanie form adaptacji do życia cywilnego.

Podjęcie próby zbadania losów oficerów PSZ na Zachodzie w ludowym WP wynikało z przekonania o istotnym braku w polskim dorobku naukowym badań dotyczących powojennych losów oficerów, którzy powrócili do kraju. Problematyka ta nie doczekała się dotychczas szczegółowego omówienia w literaturze naukowej, pomimo tego, że PSZ na Zachodzie zawsze poświęcano dużo miejsca – już to ze względu na legendę ich dokonań w działaniach na wszystkich frontach II wojny światowej, czy z uwagi na bliskość i częste kontakty z Polonią zachodnioeuropejską i amerykańską.

Wykorzystane przeze mnie materiały źródłowe, opracowania oraz zastosowane metody pozwoliły na osiągnięcie postawionych celów i problemów badawczych. Analizowana w projekcie badawczym służba oficerów PSZ na Zachodzie w ludowym WP ukazuje dynamiczne zmiany organizacyjno – kadrowe w korpusie oficerskim, jednocześnie akcentując całościowe przemiany jakie zaszły w warunkach ich służby w powojennej armii polskiej.

Oficerowie PSZ na Zachodzie, którzy rozpoczęli służbę w WP byli wysokiej klasy specjalistami wojskowymi. Wszyscy bez mała uosabiali etos żołnierza, dowódcy – oficera linii i sztabu, niemal na wszystkich szczeblach organizacyjnych polskiej armii. Wiedzą i bogatym doświadczeniem, pracowitością i sumiennością większość zyskała na każdym stanowisku służbowym sympatię i autorytet wśród podwładnych i często uznanie przełożonych. Rzetelne wywiązywanie się z obowiązków służbowych, samodzielność w działaniu, dojrzałość i konsekwencja w podejmowaniu decyzji sprawiły, że ich obecność w WP wniosła znaczący wkład w kształtowanie bezpieczeństwa narodowego po II wojnie światowej.

Z drugiej strony zgromadzony materiał ukazuje działania kierownictwa partyjnego PPR i PZPR oraz kadry dowódczej WP, które zostały nakierowane na usunięcie ze służby wojskowej oficerów PSZ na Zachodzie. Takie nastawienie uwarunkowało wiele czynników natury polityczno – społecznej, gdzie kryterium fachowości wojskowej, doświadczenia bojowego zastępowano kryteriami politycznymi, które dawały podstawę do usunięcia „elementów wrogich i obcych”, „przypadkowych i zdemoralizowanych”, niepożądanych dla sprawy budownictwa socjalizmu w Polsce i ścisłej współpracy z ZSRR.